

8.11.2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaisten nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärän tasoa lasketaan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan laskukaavaa ehdotetaan muutettavaksi. Jatkossa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahassa olisi vain yksi vähimmäismäärä, sekä vain yksi laskukaava vähimmäismäärän ylittävälle kuntoutusrahoille.

Invalidiliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta.

Invalidiliitto ei kannata esitettyä muutosta

Invalidiliitto ry ei kannata leikkauksia kuntoutusetuuksiin, koska leikkaukset vähentävät kannusteita kouluttautua ja osallistua ammatilliseen kuntoutukseen tai muuhun työelämään tähtäävään kuntoutukseen. Leikkaus kohdistuu ryhmään, joka on jo valmiiksi heikommassa työmarkkina-asemassa muuhun väestöön nähden. Vammaisella nuorella ammatinvalinta- ja työllisyysmahdollisuudet ovat lähtökohtaisesti rajallisemmat kuin muilla nuorilla. Opiskelujen ohella edes osa-aikatyöskentely ei myöskään usein ole mahdollista, koska vamman takia kuormitus tulisi kohtuuttomaksi tai jopa mahdottomaksi opintojen yhteydessä. Tämän takia tarvitaan erityisiä tukitoimia auttamaan vammaisen nuoren kouluttautumista ja siirtymistä työelämään. Kuntoutusetuus on erityisesti nuorille voimakas kannuste kouluttautua ja vahvistaa työmarkkina-asemaansa. Invalidiliitto katsoo, että vähimmäismäärän tason laskemisen myötä voi syntyä kannustinloukku, joka estää hakeutumisen ammatillisen kuntoutukseen ja osaamisen kasvattamisen työelämän tarpeita vastaavaksi.

Lakimuutoksia tehdessä muistettava YK:n yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista

Suomi on sitoutunut YK:n yleissopimukseen vammaisten ihmisten oikeuksista, joka edellyttää vammaisille ihmisille yhdenvertaisia mahdollisuuksia kouluttautumiseen (artiklat 24 koulutus, 26 kuntoutus ja 28 riittävä elintaso ja sosiaaliturva). Takuueläkkeen suuruinen kuntoutusraha on yltänyt suunnilleen samaan tasoon kuin opintoraha ja opintolaina. Jos 18 vuotta täyttänyt yksin asuva opiskelija nostaa opintorahaa ja täyttää opintolainaa, se on euroissa liki sama kuin nykyinen nuoren kuntoutusraha tai ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusraha. Kuntoutusrahan saaja ei voi saada opintotukea, joten kuntoutusrahan vähimmäismäärän tason laskeminen aiheuttaa sen, että kuntoutusrahalla opiskelevan tuki on noin 130e/kk alempi kuin opintotuella opiskelevan.

Opintotukea saavilla on usein myös mahdollisuus täydentää tuloja opintojen aikaisella työnteolla. Vammaisella nuorella ei usein ole samoja mahdollisuuksia työskennellä opintojen aikana kuin vammattomilla nuorilla. Takuueläkkeen suuruinen ammatillisen

8.11.2023

kuntoutuksen kuntoutusetuus onkin kompensoinut myös sitä, että vammaisella nuorella ei ole ollut mahdollisuuksia tehdä töitä opintojen aikana. Lisäksi kuntoutusrahalla opiskelu on mahdollistanut vammaisen tai pitkäaikaissairaana nuoren korkeakouluopiskelun yksilöllisempään, usein hitaampaan tahtiin.

Yhdenvertaisuuteen vetoaminen väärästä perspektiivistä

Lakiehdotuksen mukaan jatkossa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahassa olisi vain yksi vähimmäismäärä, sekä vain yksi laskukaava vähimmäismäärän ylittävälle kuntoutusrahoille. Invalidiliitto painottaa, että kun samaa laskukaavaa käytetään heikommassa asemassa oleville vammaisille nuorille, joilla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia työelämään, näennäisesti yhdenvertainen laskukaava asettaa nämä vammaiset nuoret eriarvoiseen tilanteeseen.

Hallituksen esitystä perustellaan sillä, että kuntoutusrahan saajat asetetaan yhdenvertaiseen asemaan keskenään. Invalidiliiton mielestä hallituksen esityksessä yhdenvertaisuutta katsotaan vääristyneestä näkökulmasta. Tavoitteena tulisi olla kuntoutusrahalla tuettavien henkilöiden yhdenvertaisuus yleensä yhteiskunnassa, ei keskenään. Yhdenvertaisuuteen vetoaminen on kiusallinen perustelu sen vuoksi, että yhdenvertaisuus ei tarkoita "samaa kaikille." Jotta ihmisillä olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet edetä elämässään, yhdenvertaisuuden saavuttaminen voi tarkoittaa erilaisia etuuksia eri ryhmille. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Edelleen perustuslain 6 §:n 2 momentin yhdenvertaisuuslauseke ja yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukainen positiivinen erityiskohtelu mahdollistavat kuntoutusrahan määrittelyyn erilaisen laskentaperusteen juuri vammaisten ihmisten kohdalla tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. YK:n vammaissopimuksen artikla 5 alakohta 4 (Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus) ei pidä positiivista erityiskohtelua vammaisuuden takia yleissopimuksen kieltämänä syrjintänä.

Hallituksen esityksen todennäköiset vaikutukset

Invalidiliitto yhtyy hallituksen esityksen arvioon siitä, millainen vaikutus muutoksella todennäköisesti on vammaisten henkilöiden osalta. Invalidiliiton näkemyksen mukaan on tärkeää, että nuoret aikuiset pysyvät mahdollisimman pitkään poissa työkyvyttömyyseläkejärjestelmästä. Nykyinen nuoren kuntoutusraha ohjaa ja kannustaa työelämän suuntaan vahvemmin kuin työkyvyttömyyseläke. Etuuden tason alentaminen voi siirtää painetta paitsi työkyvyttömyyseläkkeelle, mutta myös toimeentulotukeen ja asumistukeen, koska vammaisella kuntoutujalla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia samanaikaisesti tehdä töitä toimeentulon turvaamiseksi. Lisäksi vammaisilla henkilöillä lääke- ja hoitokulut voivat olla korkeampia kuin muilla. Sosiaaliturvaetusjärjestelmän kehittämisen tulisi edetä siihen suuntaan, että ensisijainen etuus olisi se, jota sosiaaliturvaa tarvitseva henkilö aina saa. Nuoren kuntoutusrahan leikkaukset voivat johtaa negatiivisiin työllisyysvaikutuksiin ja johtaa palveluiden- ja tuentarpeen lisääntymiseen toisaalla.

8.11.2023

Hallituksen esityksen arvio muutoksen vaikutuksesta motivaatioon on myös Invalidiliiton näkemyksen mukainen. Hallituksen esityksessä todetaan, että ”Heikennykset rahaetuuden tasossa voivat vaikuttaa heikentävästi asiakkaan motivaatioon osallistua kuntoutukseen. Heikennykset voivat vaikuttaa asiakkaan toimeentuloon. Asiakkaalla ei ole laissa säädettyä velvollisuutta osallistua Kansaneläkelaitoksen ammatilliseen kuntoutukseen, joten heikennykset kuntoutuksen ajalta maksettavan rahaetuuden tasoon voivat lisätä haluttomuutta osallistua kuntoutukseen. Heikentynyt rahaetuuden taso voi laskeneen motivaation ohella vähentää kuntoutujan sitoutumista ammatilliseen kuntoutukseen, joka on usein pitkäkestoista. Välillisesti haluttomuus osallistua kuntoutukseen vaikuttaa asiakkaan mahdollisuuksiin siirtyä tai palata työelämään, mikä voi vaikuttaa työllisyystavoitteisiin negatiivisesti.”

INVALIDILIITTO RY

Helsingissä 8.11.2023

Janne Juvakka

toimitusjohtaja

Laura Andersson

yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: asiantuntija Anne Mäki, anne.maki@invalidiliitto.fi

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 26 000 henkilöjäsentä ja 143 jäsenyhdistystä.